

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНА–ЄС В УМОВАХ НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМУ

Зубко Тетяна Леонідівна

доктор економічних наук,

професор кафедри світової економіки,

Державний торговельно-економічний університет

Необхідність співробітництва з країнами Європи зумовила стійке прагнення України до євроінтеграції. В цьому процесі з української сторони вирізняється декілька основних періодів. Перший період розпочався з набуттям незалежності і до 2004 року. Тоді Україна показала бажання більше співпрацювати з ЄС та іншими європейськими країнами. Почалися перші перемовини щодо можливості співпраці та асоціації з ЄС. Другий етап 2004–2009 рр. відзначився Помаранчевою революцією та тим, що президент Віктор Ющенко визначив європейську інтеграцію як один із основних пріоритетів своєї політики. В третьому етапі 2010–2013 рр., з проросійським президентом Віктором Януковичем, євроінтеграційні плани нашої країни були суттєво затримані. Наступний четвертий період 2014–2021 рр. розпочався Майданом і зміною влади в Україні, було підписано Угоду про асоціацію з ЄС та договір про створення Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Новий п'ятий етап розпочався у 2022 році і ускладнився повномасштабним вторгненням РФ. Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, що має сприяти подальшим реформам та стало позитивним сигналом для європейських і світових інвесторів [1].

Головною метою торговельної, зовнішньоекономічної політики ЄС є досягнення найкращих умов для європейських виробників та споживачів. Разом з тим, стратегія ЄС містить демократичні засади допомоги для покращення умов життя бідних націй. Інструментами трансформуючого впливу євроінтеграції є договори, угоди і закони, які поєднують держави спільними стандартами та умовами.

Торгівля України з країнами ЄС характеризується нерівномірним розподілом обсягів товарів (табл. 1 і 2). Майже 70% зовнішньоторговельного обороту з ЄС припадає лише на сім країн: Німеччину, Польщу, Італію, Угорщину, Нідерланди, Францію та Іспанію [2; 3].

Війна суттєво вплинула на торгівлю України з ЄС. Розвинуті економічні зв'язки з ЄС до початку російського повномасштабного вторгнення та логістичні обмеження спровокували поглиблення орієнтації України на ЄС, зокрема на найближчих сусідів – Польщу, Румунію, Угорщину, Словаччину, Болгарію. Водночас відбулася

перебудова товарних потоків: в експорті домінуючу роль зайняв експорт товарів сільського господарства та харчової промисловості, в імпорті – паливо [4].

Таблиця 1

**Експорт товарів в країни ЄС у 2010–2022 рр., %
(за групами основних товарів, що мають понад 10 % експорту)**

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
II. Продукти рослинного походження (крім олії)	7,4	11,6	16,4	18,9	17,3	18,8	18,7	18,5	18,3	21,6	18,1	22,8	20,8
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	4,8	3,7	3,4	3,0	4,7	5,2	5,3	5,6	5,7	7,4	9,9	10,3	11,8
V. Мінеральні продукти	18,7	19,7	18,7	17,4	16,2	11,4	12,1	13,1	13,4	13,0	11,1	12,4	8,9
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	33,2	32,8	30,8	27,5	26,0	23,5	21,6	21,9	22,0	18,3	16,7	23,5	12,4
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	12,4	10,7	10,6	11,4	12,2	13,8	13,7	14,1	14,2	13,6	14,8	7,7	8,3

Вивозиться сировина, а ввозиться готова продукція.

Коли Україна почала збільшувати експорт збіжжя до ЄС, з'явився «повзучий» протекціонізм, який запроваджував відповідні квоти та стандарти. Також приховано вводили експортні бар'єри. Європейська Комісія вжила заходів, щоб обмежити доступ України до ринку ЄС [5–7]. Зокрема, у Директивах ЄС щодо державних закупівель є положення про те, що при відборі тендерних пропозицій перевага надається товарам з інноваційною або енергозберігаючою складовою. Цю вимогу виконати досить складно і це є суттєвим обмеженням. У 2009–2017 роках ЄС запровадив 137 протекціоністських заходів, з них 96 продовжують діяти і зараз. Серед них три антидемпінгові заходи, які було запроваджено цілеспрямовано проти України. На жаль, доступ до ринку ЄС суттєво ускладнений з-за низки прихованих обмежень: технічних бар'єрів у торгівлі, санітарних і фіто-санітарних заходів. Результати міжнародних оглядів фахівців свідчать, що ЄС на сьогодні є одним із світових центрів неопротекціонізму [7].

**Імпорт товарів з країн ЄС у 2010–2022 рр., %
(за групами основних товарів, що мають понад 10 % імпорту)**

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
V. Мінеральні продукти	6,8	7,1	9,2	11,5	18,3	22,7	21,6	17,6	14,1	11,2	7,2	20,5	22,4
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	19,2	17,4	18,0	18,4	18,2	17,2	17,5	17,0	17,3	17,5	19,2	13,4	17,8
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне устаткування	20,4	24,1	22,5	19,1	17,5	17,4	18,3	20,7	22,1	21,7	21,7	19,5	31,8
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	8,3	10,5	10,5	10,7	5,9	5,7	6,1	8,9	10,0	10,0	12,1	9,7	11,7

Науковці-економісти [8] стверджують: трансформація глобальної економічної системи, зокрема процеси деглобалізації, розширення сфер застосування заходів протекціонізму, диференційований характер використання способів захисту національної економіки свідчать про формування нового напрямку в економічній теорії – неопротекціонізму.

Яскравим прикладом вияву неопротекціонізму є сьогодення ситуація на пропускних пунктах кордону з Польщею. Це приносить суттєві збитки не тільки економіці України, але і польському бізнесу.

Як зазначають дослідники [9] неопротекціонізм створює додаткові виклики на шляху успішної євроінтеграції України та скорочення зовнішньоторговельних потоків – як внаслідок припинення співпраці з країною-агресором та її країнами-прибічниками, так через логістичні обмеження, зумовлені руйнацією транспортної інфраструктури та традиційних ланцюгів постачання.

Список використаних джерел:

1. Болгов В.С. Етапи євроінтеграції України та її наслідки. *Modern Economics*. 2017. № 3. С. 23–30.
2. Зубко Т.Л. Економічна безпека підприємства: виклики XXI сторіччя: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 420 с.

3. Зубко Т. Наслідки імплементації ПВЗВТ з ЄС для торгівлі в умовах міжнародного бізнесу. *Економічні горизонти*. 2022. № 2(20). С. 52–61. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(20\).2022.262319](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(20).2022.262319)
4. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. *Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні*. Київ, 2023 URL: <https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA+2023+UCER+Ukraine%27s+integration+into+the+EU+internal+market+in+the+condition+of+war+challenges+and+opportunities+.pdf/ca22c1d7-45ee-3e2c-d874-bd8dfb1a1710?version=1.0&t=1686055086884>
5. Дугінець Г.В., Генералов О.В. Неопротекціонізм торговельно-економічного співробітництва в умовах «ідеального шторму». *Ефективна економіка*. 2024. № 1. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.14>
6. Дугінець Г.В., Генералов О.В., Верба Я.І. Продовольча безпека в умовах «ідеального шторму» світової економіки. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-6-15>
7. Гужва І. Як вигравати у торгових війнах. *Дзеркало тижня*. 2018. URL: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/mozhливosti-neoprotekcionizmu-292197_.html
8. Мазаракі А., Мельник Т. (2021). Неопротекціонізм і торговельні війни. *SCIENTIA FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету)*. № 135(1). С. 4–22. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(135\)01](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(135)01)
9. Калюжна Н.Г., Степівцева О.В. Неопротекціонізм у сфері торговельно-економічного співробітництва: сутність і рушійні еволюційні чинники. *Problems of Economy*. 2023. Vol. 55. Issue 1. P. 130. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-130-137>